

στην Ελλάδα ο γλωσσικός ξετυλιγμός στάθηκε κάτι άλλοτε άλλο ιδιόρρυθμο, κι' έπειτα ειδικά το Ιταλικό παράδειγμα αποκρούεται με τον ακόλουθο συλλογισμό. Τα Ιταλικά (δηλαδή η Ιταλική δημοτική) πριν το Δάντε εΐτανε συνηθισμένη σε δικαστήρια κι' άρχοντικούς κύκλους· έτσι ο κόσμος δέν έκανε τίποτα άλλο παρά να πάρει έτοιμο άφτό τον τύπο και νάν τονε μάσει στα γράμματα. Μά ρωτώ: Κάτι τέτιο δέν γίνεται τάχα και στην Ελλάδα; Εΐναι λοιπόν η γλώσσα του δημοτικού τραγουδιού και μάλιστα ενός Σολωμού τόσο «χοντρή» ώστε νάν τή ντρέπεται; Δέν μεταχειρίζονται, ότα μιλούνε φυσικά, κι' οι πιο καλότεροι κύκλοι τύπους και λέξεις δημοτικές (που πώς, δέν μου λέτε, δώσε μου ένα κρασί, η πόρτα είναι ανοιχτή); Η πιο μορφωμένη κι' άρχοντίσσια μητέρα του παιδιού της του λέει τέκνον μου η του λέει παιδί μου; Ζητούνε να μάς πείσουν πως τάχα το πομπώδικο ύφος της καθάρουσας είναι κάτι φυσικό. Μά αφού του λείπει η τρυφεράδα γλώσσας μητρικής, τή μητρική αδύνατο νάν τήν αντικαταστήσει ποτές του. Και σ' όπιο λογοτεχνικό κλάδο πρέπει να δηλωθεί αίσθημα, όπως στα Λυρικά, εκεί το ζήτημα λύθηκε υπέρ της δημοτικής, και μπορείς να πεις πως λύθηκε και στο μύθο. Οι τύποι και λέξεις της Λυρικής παίρνουνται από μια φυσική κοινή λαϊκή, νιώσιμη παντού και πιο νιώσιμη παρά τή γραφή· άρα δέν είναι σωστό πως η νεοελληνική γραφή (που ακόμα βασιλεύει στα πεζά και στο δράμα (**)) δέν είναι αντικαταστήσιμη με καμιά άλλη (σελ. 40 και εξής). Γιατί λοιπόν η διγλωσσία, αφού η μια μορφή, η δημοτική είναι αντάμα και χρησιμώτερη; Του Χατζηδάκη του ίδιου η πίστη στο ιδίωμα που διαφεντέβει δέν φαίνεται και τόσο στερεωμένη, αφού προτείνει ν' αντικατασταθεί η αποκλειστική γραφή με τή «χωραϊτική η των σαλονιών» τή γλώσσα (σελ. 14 και 73). Γιατί τήν τωρινή επίσημη δέν γίνεται δέν νάν τήν έννοει ταφτόσημη με των σαλονιών τή γλώσσα που προτείνει. «Αν οι άνωτεροι κύκλοι είχαν ποτές προσπαθήσει με τα σωστά τους ν' άπλουτέψουν άληθινά τή γραφή προς τέτια γραμμή άντις μοναχά να όργιάζουνε σε φόβιες λέξεις και τύπους— έδω τράβηξε μακρύτερα απ' όλους ο φιλόλογος Κόντος— τότες θα είχε ίσως λυθεί ειρηνικά το πρόβλημα. Δη-

(**) Και στο δράμα τώρα νικάει η δημοτική. Τα τελευταία δράματα, δηλαδή της κ. Παρρέν, του Νιρβάνα, και του Μελά είναι γραμμένα δημοτικά. Σημ. Α. Α.

λές «ζωές» και πολλές «ιδέες», από τα φαντακτερά λόγια που μεταχειρίζονται οι νέοι συγγραφείς εσάκις θέλουν να μάς πείσουν ότι γράφουν έργα «μεγάλα». Άλλ' από έν άπόσπασμα η από δύο, δέν κρίνεται δλόκληρον δράμα, και οι ένδιαφερόμενοι κήπως διά τα περιφρονήμένα αυτά πράγματα, έπεριμέναν τήν πρώτην παράστασιν διά να γνωρίσουν καλλίτερα τον νέον και άγνωστον συγγραφέα. Όταν έξαφνα.....το νοήμον κοινόν και η γενναία φρουρά πληροφορούνται επισήμως και όριστικώς (22) ότι ο κ. Λογγάρης, ο νέος άστέρ του κ. Οικονόμου, ήτο άπλούστατα ο παλαιός μας φίλος κ. Δ. Τυχόπουλος, διευθυντής του «Νουμά» και συγγραφέας έτέρων δύο δραματικών έργων, μήπω πατησάντων τής σκηνίδας τής σκηνής. (23)

Η άποκάλυψις αΐτη έγι μόνον έπροξένησε κάποιαν άπογοήτευσιν, άλλ' έδωκεν άφορμήν και εις πολλές άπαισίας φήμας. «Οτι δηλαδή το θέατρον του κ. Οικονόμου θα ήτο το επίσημον θέατρον των

22) Μή νομίσετε πως θύμισα με το φίλο μου κ. Σενόπουλο επειδή μιλάει τόσο παραγκιόζικα για το έργο μου. Κόθε άλλο. Μερικούς ανθρώπους δέν τους μοσε κανείς παρά τους λυπάται. Και σάς θυμίζουμαι στην τιμή μου πως το φίλο κ. Σενόπουλο ποτέ μου δέν τονέ μίσησα.

23) Τα δράματα του φίλου κ. Σενόπουλου όλα πέρα πέτρα (άλομονο!) πατήσανε τα σανίδια της σκηνής.

λαδή, ως φυσικό άποτέλεσμα τέτιου ξετυλιγμού, θα είχε σιγά σιγά μορφωθεί γλώσσα άνάλογη με τήν έποχή (γλώσσα που θα ζύγωνε προς τους δημοτικούς τύπους δίχως ν' άψηφάει το λεξικό της καθάρουσας), και πολλοί νεολογισμοί πειραχτικοί τώρα, η θα είχαν παραγκωνιστεί η δέν θα φαινότουσαν τόσο παράξενοι. Μά ίσα ίσα ο προσκολλημός σε κατάσταση άφύσικη εΐταν επόμενο να γεννησει δυνατή και ριζοσπαστική αντίδραση, και βγήκε ο Γιάνης Ψυχάρης (1888) και τήν πρωτόβαλε στο δρόμο. Άγάλια, μά σταθερά, από τότες πλήθυναν όσοι μεταχειρίζονται συγγραφικά τή δημοτική, κι' είναι αξιοσημείωτο που αν πάρεις τή νεώτερη γενιά των γραφιάδων (έννοώ γραφιάδες έργων λογοτεχνικών, όχι ύπαλληλικών η επιστημονικών), θα βρεις πως οι περισσότεροι προικισμένοι άντιπρόσωποι της μ' άρχηγό τον Ψυχάρη διαφεντέβουνε σήμερα τή δημοτική και πραχτικά και θεωρητικά. Ναι μόν, του Ψυχάρη, του Πάλλη, του Έφταλιώτη τή γλώσσα μάς τή ζουγραφίζουνε αν άνούσια παρωδία της δημοτικής (δες Χατζηδάκη σελ. 70), και τους ίδιους τους κατηγορούν πως ζώντας τόσον καιρό στα ξένα έχασαν πια το σωστό γλωσσικό αίσθημα. Εΐναι όμως πιθανό πως κι' άντρες καθώς τον Παλαμά, τον Καρκαβίτσα, κι' άλλους, που ως προς τήν ούσια των έργων τους άπόδειξαν άρκετό γούστο, στεροούνται κάθε γούστο ως προς τον έξωτερικό γλωσσικό τύπο; Άφου πηγαίνουνε με τους «άλλοδαπούς» εκείνους, θα πεί θαρω πως ξάστερα των άλλοδαπών η γλώσσα δέν άντιφάσκει προς το δικό τους το εντόπιον αίσθημα (****). Ο Χατζηδάκης, κατά τή γνώμη μου, δέν κοιτάζει τή δουλιά κατάκεντρα όταν δηλώνει τή φρίκη του προς τή γλώσσα του Ψυχάρη, γιατί ο άγώνας δέν κλωθίζει γύρω στο ζήτημα «καθάρουσας η γλώσσα του Ψυχάρη», παρά στο ζήτημα «καθάρουσας η δημοτική». Κανείς δέν είναι ανάγκη να παραδεχτεί κάθε πρόταση και κάθε νεολογισμό του Ψυχάρη και των όπαδών του· προτιμώτερο ίσως αν το λεξικολογικό θεσάβρο της σημερινής γραφής δέν τον άμελούσαν τόσο όσο τον άμελούν μά κατάμπροστα στο ζήτημα στέκει βέβαια βάσιμη η ιδέα των ξαναμορφωτάδων που άπαιτούν τή δημοτική, όπως βρίσκεται μέσα στα δημοτικά τραγούδια και σ' έναν ποιητή του μεγαλείου του Σολω-

(****) Εΐναι και περίεργο που οι καθάρουσαιάρηδες δέν εφαρμόζουν τήν ίδια θεωρία και στον Κοραή. Σημ. Α. Α.

μου (****) να γίνει θέμελο γραφτού ύφους. Κανείς δέν μπορεί ν' άρνηθεί πως η σημερινή γραφή είναι άλλιώτικη από τή λαϊκή γλώσσα τοτο εαλο· ένώ, άντίθετα, των ξαναμορφωτάδων η γλώσσα καθάρτο βασιζεται σ' άφτό το θέμελο, και μοναχά στα καθέκαστα παραδέχεται νεολογισμούς, λεξικολογικούς το περισσότερο, νεολογισμούς όμως που άναλογούν δλότελκ με το νού της λαϊκής. Τέτιοι νεολογισμοί, όταν πλάθεται φιλολογικά γλώσσα, είναι άπκρηκίτητοι, γιατί έχει μαθές ν' άντικρούσει άνωτερες άνάγκες, ξένες της γουμής λαϊκής. Μέρος τους φυσικά μπορείς να δανειστείς από τήν κλασσική η τήν καθάρουσα, όπως κι' οι ρωμικινές γλώσσες για τον ίδιο σκοπό άντλησαν άδιάκοπα από τα λατινικά. Μήτε ύπαρχει όπαδός της νεοελληνικής δημοτικής τόσο ριζοσπάστης ώστε ν' άψηφάει τήν πλούσια άφτή πηγή. Ός τόσο όμως πρέπει να χρησιμεύεται τέτια πηγή, ως που πρέπει να δοκιμάζεις νεολογισμούς από τους πόρους της δημοτικής, άδύνατο να όρίσεις από πριν, γιατί σε τέτια πράματα άτομικού γούστου άπφασιζει με τον καιρό η συνήθεια μοναχά, όπως δέν γίνεται και με τις ξένες και δανειστές λέξεις. Έτσι κανείς μας σήμερα στη Γερμανία δέν ζητάει ν' αντικαταστήσει τή λέξη Philosophie, ένώ έξαφνα το Velociped άμέσως το παραγκωνίσει η σύντομη λέξη Zweirad η Rad. Τέτιοι νεολογισμοί συχνά πλέχουν άναποφάσιστοι στον άέρα. Όποιος τους άπαγορεύει στους δημοτικιστάδες, έπειδής τάχα δέν είναι μέρος της «γνήσιας» δημοτικής, άφτός άμέσως από πρώτη άρχή σφίγγει τή δημοτική σε τόσο στενά δεσμά, ώστε αδύνατο να βλαστήσει σε καθολικά γραφή γλώσσα. Τέτιο βλάστημα όμως το ποθούν κι' οι πρόμαχοι ακόμα των γλωσσικών πατροπαράδοτων.

(άκολουθεί συνέχεια)
ΛΕΚΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

(****) Οι ξένοι, βλέπετε, λένε το Σολωμό μεγάλο. Ο Μιστριώτης, Χατζηδάκης κλ, όσο ξέρω, μεγάλο θεωρούν το Βάλβη. Ο Γεννάδιος μεγάλο θεωρεί τον Άντωνιάδη.

Η ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

είναι ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ για το λαό και δέχεται καταθέσεις από **μια δραχμή** κι' άπάνω. Σου πλερώνει τόκο 4 1/2 % και σου δίνει πίσω τα χρήματά σου όποτε θελήσεις είτε όλα είτε μέρος απ' αυτά.

«μαλλιαρών», ύποστηριζόμενον υπ' αυτών και ήθικώς και υλικώς.....Ευτυχώς οι φήμαι αυτοί διεψέυσθησαν, έγνωσθη δέν ότι ο κ. Οικονόμου εγκαινιάζε τας εργασίας του με το δράμα του κ. Ταχόπουλου έξ άπλης προς αυτό έκτιμήσεως, χωρίς διόλου να είνε άλυσοδεμένος. Έξ άλλου ο κ. Ταχόπουλος έσπευσε να δηλώση ότι μεταχειρίσθη ψευδώνυμον, μόνον και μόνον διά ναποφύγη τας προκαταβολικάς κριτικάς των έναντίον του προκατειλημμένων. Και υπό τους θρους αυτούς, —δυσμενείς πάντοτε, — το δράμα έδόθη ένα βράδυ εις το παγετώδες Δημοτικόν, ένώπιον ολιγαριθμού άκρατηρίου, τήν πλειονοψηφίαν του όποιου άπετέλου γηραιοί και νεαροί μαλλιαροί, θορυβωδέστατοι.

Δέν είμπορούμεν να είπωμεν ότι ο κ. Οικονόμου έκέρδισε τίποτε από αυτήν τήν παράστασιν. Πρώτον απέδειξεν, ότι το φημισμένον του γούστο δέν είνε και τόσον άξιον της φήμης του, διά της παραδοχής και προτιμήσεως ενός δράματος, το όποϊον κάθε άλλο είνε παρά δράμα, ένός έργου έλληνικού, το όποϊον κάθε άλλο είνε παρά έλληνικό (24). Τα φαντακτερά λόγια, διά τα όποια έλέγαμεν παραπάνω, φαίνεται

24) Ψέματα.

έτι «επλάνεψαν» και τον κ. Οικονόμου. Και εξέλαβεν ως σοβαράν και πρωτότυπον σύνθεσιν μίαν άσθενή άπήχησιν του Ίψεν (25), ένα κυκεώνα νορδηγών intellectuels, μεταμψισμένων άτέχνως και άδεξίως εις Ρωμηούς.....μαλλιαρούς. Δέν άρνούμεθα ότι η σύνθεσις του κ. Ταχόπουλου παρουσιάζει εις ένα-δύο μέρη κάποιαν άπίπειραν δραματοποιήσεως. Εΐνε στιγμιαί δηλαδή που το έργο πλησιάζει να γίνη δράμα. Άλλά δέν το κατορθώνει ποτέ. Και το σύνολον, άντί οιασδήποτε συγκινήσεως προξενεί νόστιαν (26). Έγώ τουλάχιστον εξομολογούμαι ότι ένύσταξα. Τώρα οι κριτικοί του «Νουμά» θα μάς ζητήσουν άναλύσεις και συλλογισμούς, θάπατήσουν πάλιν να τους εξηγήσω πως και διατί ένύσταξα, διά να πείσω

25) Ο «Ψυχοπατέρας», ο «Τρίτος», «Το Μυστικό της Κοιτίσσης Βαλέρινας»... όλα έργα του κ. Σενόπουλου, δέν είναι έτηρεασμένα καθόλου από τον Ίψεν, όσο κι' η φωνάζουν το έναντίο διάφοροι καθοληγητάδες του. Εΐναι έτηρεασμένα από τον ίδιο τον κ. Σενόπουλο, κι' αυτό είναι το πιο μεγάλο τους ελάττωμα.

26) Φταίω εγώ αν όλοι στα «Παναθήναια» έποφέρουν από τήν άρώστια του Ίπεν; Τήν άρώστια αυτή πήγε τελευταία ο μεγάλος Κόχ και τή μελέτησε στην Κεντρική Αφρική, στη φωλιά της. Καμιά φορά μπορεί να περάσει κι' από τα «Παναθήναια» να συμπληρώσει τις μελέτες του.